

Beheerrichtlijn eindbeheer maaien van ingezaaide bloemenweiden/ruigten

Doelstelling

De samenstelling en het beheer van de bloemenweiden zijn afgeleid van natuurlijke hooilanden. Bloemenweiden hebben een hoge belevingswaarde, zichtwaarde en natuurwaarde. Ze zijn niet bedoeld voor intensieve betreding maar voor natuurbeleving en om naar te kijken. Ze worden vooral toegepast in parken in stedelijke omgeving. Bij hoge spontane natuurwaarden en in natuurgebieden is een ander beheer van toepassing, namelijk het klassieke hooilandbeheer.

Doelstellingen van het beheer zijn

- het maximale behoud van de ingezaaide soorten en de bloemenrijkdom van de vegetatie
- het verhinderen dat ongewenste soorten en vergrassing zich doorzetten.

Dit eindbeheer van de bloemenweide gaat normaal gezien het 2de jaar na aanleg in.

Als er een rijke ondergrond aanwezig is, kan er eerst voor maximaal 5 jaar een intensiever 'verschralingsbeheer' noodzakelijk zijn. Het eindbeheer gaat pas daarna in.

Technische omschrijving van de uitvoering

Het beheer van bloemenweiden is zeer extensief. Doorgaans is een maaifrequentie van 1 à 2 maal per jaar voldoende. Bloemenweiden vereisen 8 à 16 uren beheer/1000m²/jaar en zelfs minder als het om grote oppervlakten gaat die met landbouwmachines beheerd kunnen worden. De frequentie en het tijdstip zijn afhankelijk van de bodemeigenschappen en de soortensamenstelling.

Een tijdelijk afwijkend of fout beheer, kan jarenlange inspanningen tenietdoen. Belangrijkste fouten zijn het 'kapot rijden' van de bodem, het maaien op het moment dat de planten volop in bloei(knop) staan en een slechte afvoer van het maaisel.

Standaard frequentie en tijdstip van het maaien

- 2 maal maaien per jaar voor droge tot vochtige bloemenweiden:
 - in de 1ste helft van mei of 2de helft van juni
 - In de 2de helft van september

Door vroeg te maaien zullen de groei en bloei verlaat worden en kan een gefaseerd maaibeheer ingesteld worden. Bij een gefaseerd maaibeheer wordt de bloeiperiode verlengd en beter in de tijd gespreid. Dit is gunstig voor de beleving van het park. Het zorgt ook voor meer voedsel en schuilmogelijkheden voor insecten, vogels en zoogdieren.

- 1 maal maaien per jaar voor natte bloemenweiden (moeras): in de 1ste helft van augustus
- 1 maal maaien per jaar voor (hei)schrale droge tot vochtige vegetatie op arme (zand)grond: eind september
- 1 maal maaien per jaar voor beschaduwde vegetaties en voedselrijke ruigten: in de 2de helft van september
- 1 maal maaien om de 1 of maximaal 5 jaar voor bloemenrijke ruigten op voedselarmere grond of waar brandnetels en bramen gewenst zijn: Het maaien wordt zo lang mogelijk uitgesteld. Van zodra houtige planten opschieten (bijv wilgen of bramen), wordt het tijd om de ruigte te maaien.

Uitzonderingen frequentie maaien:

Bij droge tot vochtige vegetaties die maar 1 maal per jaar worden gemaaid, kan 'vergrassing' optreden. Enkele grotere pollenvormende grassen zoals kropaar, rietzwenkgras en Frans raaigras zijn hiervan de belangrijkste oorzaak. Het kan dan noodzakelijk zijn om toch weer (eenmalig) twee keer per jaar te maaien.

Het twee maal per jaar maaien van droge tot vochtige vegetaties kan in uitzonderlijke gevallen leiden tot verregaande verschraling. In dat geval is het wenselijk om over te schakelen op één maal maaien per jaar.

Perfekte maaitijdstip bepalen:

Maai jaarlijks steeds in dezelfde periode, met een speling van maximaal twee weken. Vooral het weer kan het maaitijdstip een klein beetje doen variëren. Een constant beheer maakt een stabiele bloemenrijke vegetatie mogelijk, doordat soorten zich dan in de vegetatie kunnen vestigen en handhaven.

Bij slecht weer of uitzonderlijk hoge waterstanden kan het beter zijn om vochtige vegetaties niet te maaien omdat ten allen tijde bodemverdichting moet vermeden worden. Bodemverdichting is een belangrijke reden van 'verruiging' of 'vergrassing' van bloemenweiden.

Het bepalen van het preciese tijdstip gebeurt als volgt:

- Het maaien in mei van de droge tot vochtige bloemenweiden gebeurt vooraleer het 'grootste' deel van de gewenste soorten doorschieten (dit is een bloeistengel vormen) en in knop beginnen te staan. Als de planten toch in knop zouden komen, bijvoorbeeld doordat slecht weer het tijdig maaien onmogelijk maakte, dan moet het maaitijdstip uitgesteld worden tot na half juni. Ook enkele specifieke soorten kunnen reden geven om niet vroeg te maaien. In eerste instantie zijn dit ratelaar en voorjaarbloeiers zoals vogelmelk en bosanemoontjes.
- Maaien in juni, augustus of september: er wordt gemaaid nadat de planten zijn uitgebloeid en rijp zaad hebben gevormd.

Maaihoogte :

Basishoogte is ongeveer 5cm boven de grond. Er mag zeker niet te laag gemaaid worden om rozetten en 'groeiknoppen' niet te veel te schaden. Bij maaien boven de groeiknoppen zullen veel bloemplanten zich vertakken en nog meer bloemstengels maken, wat wenselijk is.

Het kan wel nodig zijn om ongewenste pollenvormende grassen laag te maaien, zeker tijdens de eerste maaibeurt. Dit maakt echter deel uit van een meer plaatsgericht beheer. Verder is het meestal niet erg dat er hier en daar wat aarde bloot komt bij maaien omdat zo nieuwe plaatsen ontstaan voor het kiemen van andere planten.

Hoe en wanneer maaisel afvoeren:

Het is steeds wenselijk dat een deel van het maaisel minstens enkele dagen en als het kan één of maximaal twee weken blijft liggen zodat het rijpe zaad kan vallen en insecten de gelegenheid krijgen een ander heenkomen te zoeken. In de praktijk zal dit gekoppeld zijn aan de gebruikte machines. Waar met de bosmaaier, de cirkelmaaier of de maaibalk gewerkt wordt, is dit mogelijk. Zeker voor deze zones is het van belang dat er niet gemaaid wordt als er zware regen voorspeld wordt, want dan zou de afvoer van het maaisel veel moeilijker worden.

Het afvoeren van het maaisel is van groot belang, omdat hiermee voedingsstoffen worden afgevoerd. Vooral bij het maaien met de Amazone van hoge, dichte vegetaties of in vochtige omstandigheden, moet erop gelet worden dat het maaisel niet vastkoekt en blijft liggen. Dit dient dan manueel verwijderd te worden. Als dit veelvuldig gebeurt, kan er beter een andere machine ingezet worden of kan er overwogen worden om frequenter te maaien.

Plaatsgericht beheer:

Soms kan het wenselijk zijn dat bepaalde kleine zones en soorten apart aangepakt worden.

Reuzenbereklaauw en Japanse duizenknoop worden consequent verwijderd - zie dienstnota.

Distels en brandnetels wijzen meestal op verstoring of te grote voedselrijkdom. Extra maaien van 'haarden' van deze soorten in bloemenweiden is gewenst. Distels worden gemaaid voordat ze in bloeknop komen. In bloemenrijke ruigten en bosranden bieden distels en brandnetels wel een meerwaarde voor de natuur. Daar is het niet (altijd) nodig om ze te verwijderen.

Andere soorten die plaatsgericht een extra maaibeurt kunnen noodzakelijk maken en die meestal ook wijzen op te voedselrijke situaties zijn pollenvormende grassen en wortelonkruiden zoals haagwinde, heermoes, kweek...

Gebruikte machines

Schijvenmaaier of maaibalk achter tractor, nadien opraapsysteem.

Dit is geschikt voor grote terreinen toegankelijk voor tractoren. Deze werkwijze kan enkel toegepast worden op droge tot vochtige plaatsen. Voor de start moet men inschatten of de bodem droog genoeg is om het achterlaten van bandensporen te vermijden. Als dat niet zo is, dient het maaitijdstip uitgesteld te worden!! Het moet ook minstens enkele dagen 'relatief' droog weer blijven. Er dient ook naar gestreefd te worden dat het hooi kan gebruikt worden als hooi of stro (afvalpreventie).

Amazone (zitklepelmaaier met opzuigsysteem).

In principe worden voor het maaien van bloemenweiden maaimachines die klepelen, zoals de amazone, afgeraden. Ervaring leert dat de 'amazone' (op de hoogste stand (5cm) 'proper' maait en planten (en groeiknoppen) niet teveel 'kapot slaat'. Voor grote aaneengesloten oppervlakten mag dus de amazone gebruikt worden. Wel worden zo alle kleinere insecten en het meeste zaad mee weggezogen. Het is dus voor de natuur nuttig om delen met cirkelmaaier en bosmaaier te maaien en niet maximaal alles door de amazone te laten maaien.

De amazone is ook niet geschikt om op zeer vochtige gronden te maaien. Voor de start dient men in te schatten of de amazone al dan niet diepe sporen zou achterlaten.

Taluds zijn gevoeliger voor 'kapotrijden' en verdichting. Ze worden dus best niet met de amazone gemaaid.

Manueel bediende cirkelmaaibalk en afvoeren van het maaisel met de amazone of manueel (hooihark).

Dit is op dit ogenblik de beste manier om bloemenweiden te maaien en het maaisel natuurvriendelijk af te voeren.

Bosmaaier met maaischijf of draad en manuele afvoer met hooihark.

Deze werkwijze is de meest arbeidsintensieve en vergt een goede kennis van de bosmaaier om proper te kunnen werken. Ook hier is het streefdoel om een zo egaal mogelijk maaiveld te bekomen op ongeveer 5cm boven te grond.

Vereiste kennis- expertise - infobronnen- achtergrondinformatie

Technische kennis maaimachines

Plantenkennis: meer specifiek van 'probleemsoorten' en 'doelsoorten'

Meer info is terug te vinden in het Technisch Vademecum Grasland & Technisch vademecum Kruidachtigen.

Veiligheidsmaatregelen

Cf. veiligheidsvoorschriften maaimachines-bosmaaiers

Contactpersonen bij problemen

Bij twijfel maaitijdstip of -frequentie: Geert Heyneman

Voorbeelden in Gent

Sint-Baafskouterpark: hier zijn in het park en in 'eindbeheer' alle besproken maairegimes/maaitijdstippen aanwezig.